

austrijski katastar za Kotor), kao i projekte za pregradnje iz Fonda Opštine Kotor. Za svaki se objekt donosi iscrpan arhitektonski opis (smještaj, izgled, podaci iz izvora, slojevi kroz povijest i drugo) te su na taj način – uz obilan popratni ilustrativni materijal – praktički sva kotorska zdanja dobila svoj analitički opis kroz sve razvojne slojeve povijesti.

U završnom dijelu knjige nalaze se prilozi: sažeci na crnogorskom i engleskom jeziku (479-489), pregled izvora i literature (490-503) te (nepaginirano na kraju knjige) planovi Kotora i popratne ilustracije.

Knjiga *Graditeljstvo Kotora* može se smatrati jednom od najcjelovitijih urbanoloških studija istočnojadranskih povijesnih gradova. Autor Svetislav Vučenović istaknuti je istraživač graditeljske baštine s dugogodišnjim iskustvom proučavanja povijesnih jezgri Splita, Trogira, Herceg Novog i drugih značajnih urbanih istočnojadranskih sredina te je ta iskustva u punoj mjeri ugradio u monografiju o graditeljskom nasljeđu grada Kotora. Na više od 500 stranica teksta autor je cjelovito obradio graditeljstvo Kotora koje je proučavao s aspekta povijesnog razvitka i današnje analize građevnih blokova stare jezgre. Osobito vrijedi istaknuti minucioznu obradu više od 60 kotorskih gradskih blokova (uz iscrpnu arhitektonsku dokumentaciju), čime ovo djelo postaje dobar model za proučavanje i znanstvenu prezentaciju drugih urbanih cjelina duž istočnoga Jadrana.

Lovorka Čoralić

Radoslav Bužančić, *Nikola Ivanov Firentinac i trogirski renovatio urbis*, Književni krug, Split 2012., 265 str.

Koncem prošle godine objavljena je knjiga Radoslava Bužančića *Nikola Ivanov Firentinac i trogirski renovatio urbis* u izdanju Književnog kruga iz Splita. Knjiga je nastala kao rezultat autorovih višegodišnjih arhivskih, arhitektonskih i arheoloških istraživanja glavnoga trogirskog trga u doba njegove ranorenesansne obnove. Ovom interdisciplinarnom analizom pisanih vrela i sačuvanih materijalnih izvora autor je duboko zadržao u sferi povijesti umjetnosti, povijesti arhitekture te povijesti Crkve i filozofije.

Predmet autorova istraživanja, dakle, provedba je iznimno značajnog komunalnog zahvata preinake glavnog trogirskog trga u doba rane renesanse. Pisani dokumenti i natpisi, kao i provedena arheološka istraživanja, potvrđuju kako je od šezdesetih do osamdesetih godina 15. stoljeća ondje izveden urbanistički zahvat nadahnut suvremenim urbanističkim pothvatima velikih renesansnih graditelja papinskog Rima. Stoga u naslovu knjige autor i parafrazira sintagmu obnove Rima pape Nikole V., nazivajući taj veliki pothvat *renovatio urbis Traurii*.

U uvodu knjige autor opisuje glavni trogirski trg prije renesansne obnove grada, a potom predstavlja duh rane renesanse u gradu i trogirski humanistički krug. Njemu je pripadao i Koriolan Cipiko, ključna osoba koja je na temelju teoretskih postavki Leona Batiste Albertija provela trogirsku *renovatio urbis*. Nadalje, čini se da je značajnu ulogu u tom urbanističkom zahvatu imao i Fantin de Valle, učeni klerik i humanist, pripadnik izumrle trogirske plemićke obitelji, koji se u renesansnoj Mantovi prvi puta susreo s teoretskim traktatima o urbanizmu i modernim rješenjima u uređenju gradskih foruma. Njegova su iskustva, zaključuje autor, najvjerojatnije zaslužna za pojavu čiste Albertijeve arhitekture u Trogiru. Pored njih, autor kao značajnog protagonista renesansne obnove grada spominje i Jakova Turlona, biskupa u čije je vrijeme provedena opsežna obnova katedralne crkve radovima Andrije Alešija i Nikole Firentinca. Time je došlo do ozbiljne promjene tridesetogodišnje obnove prvostolnice koju su provodili Turlonovi prethodnici.

Dolazak Nikole Firentinca na istočnojadransku obalu značio je opći kvalitativni skok u umjetnosti renesanse ovoga područja, a njegov boravak u Trogiru odredio je raskid s tradici-

onalnim graditeljstvom cvjetne gotike prve polovice 15. stoljeća. Firentinčevim djelovanjem preuređena je katedrala u stilu *Quattrocenta*, a njegov rad prepoznatljiv je i na drugim građevinama glavnog trogirskog trga. On je, navodi autor, tada radio kao pravi arhitekt urbanist koji je, na poticaj trogirskih humanista, proveo regulaciju glavnog gradskog trga, čime je nepovratno bilo izmijenjeno gotičko lice dotadašnjeg Trogira.

Ipak, nakon Turlonove smrti 1483., još jednom dolazi do promjene politike uređenja grada. Od tada u Trogiru intenzivno djeluje graditelj i kipar Ivan Duknović, no iz pregleda njegovih djela posve je razvidno, smatra autor, da on nije mogao imati izravnog utjecaja i udjela u trogirskim (pre)gradnjama druge polovice 15. st., ili barem do njegova zadnja desetljeća.

Drugi dio svoje knjige autor je posvetio opusu Nikole Firentinca na glavnom trogirskom trgu. Prvo se osvrće na sjevernu stranu trga i pomno razlaže restauraciju katedralnog sklopa s atrijem, krstionicom i kapelom sv. Ivana Trogirskog. Angažiranje Nikole Firentinca u tim je radovima nesumnjivo potvrđeno arhivskim dokumentima, ali i prepoznatljivim oblicima što su mogli proizaći jedino iz ruku ovog toskanskog umjetnika. Na istočnoj strani trga potom opisuje općinsku palaču podignutu još u doba komunalne samouprave. U drugoj polovici 15. st. dolazi do preoblikovanja njezina zapadnog pročelja, a po arhitektonskoj plastici autor pretpostavlja da je ta zadaća bila povjerena Nikoli Firentincu. Njemu pripisuje i dekoraciju prozora i vrata u prizemlju zgrade te mrežište jedne bifore s gornjeg kata. Firentinčev rad primjećuje, također, i na južnoj strani trga, primjerice na retablu oltara božice Pravde u gradskoj loži, na obližnjem tornju gradskog sata te u crkvi sv. Sebastijana za koju je Firentinac izradio kip sveca titulara i skulpturu Krista na pročelju crkve. Posebnu pažnju autor posvećuje i zapadnoj strani glavnog trogirskog trga te Firentinčevim radovima na preuređenju unutarnjih dvorišta i na ukrašavanju pročelja velike i male palače Cipiko.

U zaključnom dijelu knjige kronološki se razlaže i iscrpno analizira cjelokupno urbanističko preuređenje glavnog trogirskog trga u 15. stoljeću. Tom se velikom zahvatu pristupilo odmah po uspostavi nove (mletačke) vlasti u gradu radovima na obnovi katedrale i komunalne palače, a sredinom 15. st. i Koriolan Cipiko obnavlja svoju veliku palaču na zapadnoj strani trga. Međutim, pad Bosne pod osmanlijsku vlast šezdesetih godina 15. st. nakratko je prekinuo urbanističko uređenje glavnog gradskog trga te se žurno pristupilo boljem utvrđivanju grada. Provedena je regulacija kanala i produbljivanje obrambenog jarka, a dovršena je i gradnja polukružne kule na istočnom dijelu gradskih zidina. S obnovom središta grada u duhu rane renesanse nastavilo se nekoliko godina kasnije radovima Nikole Firentinca i njegove majstorske radionice na najvažnijim, gore spomenutim, gradskim građevinama. Navedenom treba pridodati i promjene u organizaciji prostora, kao što su zatvaranje ulica, rušenja starih gradnja i širenje trga. Tako pregradnje i obnove renesansnog Trogira nose jasne odlike urbanističke regulacije, pri čemu je uloga Nikole Firentinca bila ključna i nezamjenjiva.

Na kraju možemo zaključiti kako ova knjiga ne predstavlja samo iznimno ostvarenje na polju urbanističke povijesti i historije arhitekture, već je važna i za poznavanje filozofske misli humanističkih krugova ranorenesansnog Trogira. Interdisciplinarnim pristupom autor je ostvario sinergiju nekoliko znanstvenih disciplina, a samo takvim metodama može se u potpunosti predstaviti značenje trogirске *renovatio urbis*.

Tonija Andrić

Krešimir Čvrljak, *Miscellanea franciscana Croatica (Zbornik o hrvatskim franjevcima)*, ur. Tamara Tvrtković, vlastita naklada, Zagreb 2013., 581 str.

Povjesničar hrvatske i europske filozofije renesanse, te humanističko-renesansne baštine uopće, ali i romanist, prevoditelj, kulturni povjesničar, sudionik brojnih znanstvenih skupova i arhivist u miru Zavoda za povijest književnosti i teatrologije HAZU, Krešimir Čvrljak, autor